

היה בקי בהן בעופות הטמאים ובשמותיהן, שיודע מה שמו של כל אחד מהם, הרי עוף אחר הבא לפניו בסימן אחד בלבד של טהרה – טהור, שהרי אין עוף טמא שיש בו סימן אחד של טהרה אלא פרס ועזניה, והרי הוא בקי ויודע שלא מדובר בהם. לא היה בקי בהן ובשמותיהן, אם בא לפניו עוף שיש לו רק סימן אחד של טהרה – טמא, שמא הוא פרס או עזניה. אם בא לפניו עוף שיש לו שני סימנים של טהרה – טהור, והוא (וזהו דווקא) כשיכיר עורב, וידע שהעוף שלפניו אינו עורב, שהרי אין עוף טמא שיש לו שני סימנים אלא עורב. ושואלים: שיכיר עורב ותו לא [ולא עוד? והתניא [נהרי שנויה ברייתא], מה שנאמר ברשימת העופות הטמאים: "את כל עורב למינו" (ויקרא יא, טו), "עורב" – זה עורב שאנו מכירים, "למינו" מה בא לרבנות? ר' אליעזר אומר: להביא את דבר אחר – וכל מין עורב בחלק מכתהיי ובמקורות הסדר הפוך: להביא את הסנונית - וכל מין עורב. תניא [אידך] – ליתן את הדין.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר. הזויר יש בכתהיי כבמקבילה: הזוירין.

אנשי כפר תמרתא שביהודה בחלק מכתהיי: אנשי כפר תמרתא ויש בכתהיי במקורות: אנשי גליל העליון. אוקלים אותו מפני שקורבנו נקלף. אלא עורב וכל מין עורב בכתהיי: אלא כדי שיכיר עורב וכל מין עורב.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

למינו בכתהיי: למינהו כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: למינו. רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.

מסורת הש"ס

- א. ספרי דברים יד, יד. וראה תוי"כ ויקרא יא, טז. ילק"ש תורה תקלו.
- ב. ראה תוספתא חולין פ"ג כג.
- ג. תוי"כ ויקרא יא, טז.
- ד. (בשנינו) תוספתא חולין פ"ג כג.

גרסות

עורב ותו לא והתניא עורב בכתיב ועוד: **לאו אמרת איכא עורב איכא נמי מינא [אחרינא] דעורב.**
למינו בכתהיי ובדפוסיי: **למינהו** ובדפוסים המאוחרים הגיחה על פי המהרש"ל כלשון הכתוב.

להביא את הזויר – ליתן את הדין. דבר אחר – וכל מין עורב בחלק מכתהיי ובמקורות הסדר הפוך: **להביא את הסנונית - וכל מין עורב.** תניא [אידך] – ליתן את הדין.

למינו בכתהיי: **למינהו** כמו להלן, ובדפוסים הוגה לפי מהרש"ל על פי המקרא: **למינו.**

רבי אליעזר אומר להביא את הזויר בחלק מכתהיי: **להביא את הזויר דברי רבי אליעזר.**

הזויר יש בכתהיי כבמקבילה: **הזוירין.**

אנשי כפר תמרתא שביהודה בחלק מכתהיי: **אנשי כפר תמרתא** ויש בכתהיי במקורות: **אנשי גליל העליון.**

אוקלים אותו מפני שקורבנו נקלף בכתיב ועוד ובתוספתא: **אוקלן אותה מפני שקורבנה נקלף.**

אלא עורב וכל מין עורב בכתיב: **אלא כדי שיכיר עורב וכל מין עורב.**

העולם

זויר
ראה נספח תמונות עמ' 15.
זויר (Sturnus) הוא סוג עוף ממשפחת הזורזיים שבסדרת ציפורי שיר. בסוג זה שני מינים שמקננים או חולפים בארץ ישראל: זויר מצוי (Sturnus vulgaris) זויר ארבה (Sturnus roseus).
לזויר אכן יש זפק.

סנונית לבנה
ראה נספח תמונות עמ' 15.
הזיהוי המקובל לסנונית הלבנה הוא סנונית הרפתות (Hirundo rustica), וישנן גם מסורות המעידות על כשרותה. זיהוי אחר של הסנונית הלבנה הוא ססית בתים (Delichon urbica), שיש לה אצבע יתירה לחלק מן השיטות, וקורבנה נקלף בסכין בלבד.

*1 אישטורני"ל מן הצרפתית העתיקה estornel – זויר.
*2 ארונדייל"א (צ"ל: ארונדיל"א) מן הצרפתית העתיקה arondele – סנונית.

עוף הבא בסימן אחד טהור – ואפילו אין נקי צהן ובשמותיהן. ללא חייטין ללמא פרס ועזניה הן, כדמפרש לקמיה, ללא שכיחי צישוב אלא נמדנרות. והני מילי דלא דריס – כי משכחינן ציה סימן אחד – מחזקינן ליה צטוה, כל כמה דלא חזינן ליה דדריס. ונראה לי, שכל עוף הנומן רגלו על האוכל כשהוא אוכלו ומחזיקו צרגלו שלא יגוד ולא ינטול כולו אלא פיו – הוא דריסה, וכן דרך העורבים שגלגין צנמים שקורין *קוא"ה. הא דרב נחמן מאי – דאמר לעיל דבעינן נקי, ואי לא – חייטין לפרס ועזניה. מאי איכא – למאי ניחוש. המסרט – *אשגרטני"ר צלעו. לטהרת מצורע – שהוא "צפור" האמור בתורה [ויקרא יד]. מר זוטרא מתני הכי – להא דאמימר. לישנא קמא דאמימר, דפסק הלכתא כרבי אליעזר דאמר – לית ליה דרב יהודה דמכשר ליה לטהרת מצורע, דהא "טהרות" כתיב [שס]. הכי גרסינן: היינו דקתני סנונית לבנה – ולא גרסינן "שנחלקו צה", דלאו אדרב יהודה קאי, אלא אמתניתא דקתני: "למינהו" – להציא סנונית לנהו. לאפוקי דבתי – הגדלות והדרות נקירות הצמים, ושמוכות הן. תסיל – מין יונה הוא. ופסול משום תורין – אס צה להציאו משקינן צמורת תורין, כדאמרינן בפרק קמא (חולין כבא): גדולים כשרים, קטנים פסולים. וכשר משום יונה צקטנה. דאציפי – מין תורין. תורין של רחבה – כן שמן.

תוספות

והוא דלא דריס – פירש בקונטרס: כדמשכחת ביה סימן אחד מחזקינן ליה בטהור, כל כמה דלא חזינן ליה דדריס. וקשה: אמאי טהור? שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה! ועוד, דמשמע דאי הוה פרס ועזניה שכיחי בישוב – הוה מספקא בהו, ואמאי? כיון דמחזקינן בהו דאינו דורס! ונראה לי: דהוא דלא דריס – כלומר, באותו סימן אחד היינו דאין דורס, דתו ליכא לספוקי אלא או בפרס או בעזניה, ולא שכיחי בישוב. אבל אם היה דורס – התנן: עוף הדורס טמא.

אמר רחבה אמר רבי יהודה – היינו רב יהודה שתמא, ולפי שהיה רבו מובהק קאמר "רבי". ויש מפרשים דקאמר "רבי" משום דפסק ליה אי שמע מרבי יהודה תנא, או מרב יהודה אמורא. והיינו דאמר בעלמא: דייק וגמר שמעתיה מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא, דאמר רחבה: אמר רב יהודה הר הבית סטיו כפול היה. ואין נראה, דאם כן הוה ליה למימר. דאפילו ספק דגברי גריס, כדאמר לעיל בפרק קמא (יחב), גבי רב יהודה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל! ועוד, דכי מייתי התם ההוא דסטיו כפול היה – הוה ליה לאתווי נמי הך דשמעתין. אלא היינו דיוקא ידידה – ממה שהיה אומר בלשון רבו ולא היה רוצה לשנות הלשון אף על פי שהוא לשון משונה, דקאמר "סטיו כפול היה סטיו לפנינו מסטיו", והוה ליה למימר: אצטונית היתה, כדאמר בפרק קמא דפסחים (גב).

עיונים

והוא דלא דריס מדברי הרמב"ם משמע: והוא כשידוע שאינו דורס. אבל רש"י פירש: והוא שאינו יודע שהוא דורס. ולשיטתו אינו צריך לדעת בוודאות שאינו דורס, לפי שמן הסתם יש לומר שאינו דורס, שהרי יש רק עוף אחד טמא שאינו דורס – פרס או עזניה, ואלו אינם מצויים במקומות ישוב (רשב"א). ושאלו ראשונים: ושמא עורב או בן מינו הוא, ויש לו שני סימני טהרה, ואחד מהם שאינו דורס! ר"ח כתב כי מסורת בידו שסימן אחד שהחוכר כאן הוא שקורבנו נקלף, שלדעתו הוא אותו סימן רביעי שמצוי רק בפרס או בעזניה, ולא בעורב (וראה בתוהרא"ש). אבל ראשונים אחרים סבורים כי סימן הטהרה הרביעי, שקיים רק בפרס או בעזניה, הוא שאינו דורס, ולפיכך כתבו כי "הוא דלא דריס" כונתו שאותו סימן טהרה אחד הוא שאינו דורס (רבינו גרשום, תוס' ועוד). **ליתנהו בישוב** והתיאור "עוף הבא" מורה על כך שמדובר בעוף הנמצא לעיתים בישוב, שאם לא כן, אפשר היה לומר "עוף שיש לו סימן אחד" וכו' (שו"ת ריב"ש סי' קצ"ב). **מר זוטרא מתני הכי וכו'** לפי שתי הלשונות של אמימר מסקנת ההלכה אחת היא, שסנונית לבנה שכריסה לבנה – מותרת, וזו שכריסה ירוקה – אסורה. אלא שלפי הלשון הראשונה, אמימר פוסק כר' אליעזר, ואם כן הוא חולק על רב יהודה המטהר עוף המסרט. ואילו לפי הלשון השנייה שאמר זוטרא בשמו, אינו חולק על רב יהודה, שהרי הוא פוסק כחכמים המכשירים סנונית לבנה, אפילו היתה כרסה ירוקה (רש"י). **היינו דקתני זו היא סנונית לבנה** כלומר, זהו מה ששנינו בדברי ר' אליעזר בברייתא לעיל: "למינו" – להביא סנונית לבנה (ראה ברש"י ובגרסות).

אמר אמימר, הלכתא [הלכה היא]: עוף שאינו יודע כמין טמא הבא לפנינו בסימן טהרה אחד – טהור, והוא שידע שהעוף הזה לא דריס [אינו דורס]. אמר ליה [ל] רב אשי לאמימר: הא [זו] שאמר רב נחמן לעיל, שעוף הבא לפנינו בסימן אחד של טהרה אינו מותר, עד שיהיה בקי בהם ובשמותיהם, וידע שאין זה אחד מהם, מאי [מהו]? אמר ליה [ל] לא שמיע לי [לא שמעתי]. כלומר, בלשון נקיה: לא סבירא לי [איני סבור כן]. שכן, מאי איכא [מה יש] לחשוש, משום פרס ועזניה, שיש בהם סימן אחד של טהרה? שני אלו הם ליתנהו [אינם מצויים] בישוב, ואין לחשוש להם.

אמר רב יהודה: עוף הידוע בכינוי עוף המסרט – כשר לטהרת מצורע, כלומר, עוף טהור הוא, שנאמר שם: "ולקח למיטהר שתי צפרים חיות טהורות" (ויקרא יד, ד). וזו היא סנונית לבנה שנחלקו בה ר' אליעזר וחכמים בברייתא שהובאה קודם, האם היא טהורה. אמר אמימר: שני מינים מוכרים לנו בשם סנונית לבנה, זו שכריסה לבנה וזו שכריסה ירוקה (צהובה); בחיורא כרסה [בכריסה לבנה] – כולי עלמא לא פליגי דשריא [הכל אינם חלוקים שהיא מותרת], כי פליגי [כאשר נחלקו] הרי זה בדירוקא כרסה [בשכריסה ירוקה]. ר' אליעזר אסר [אוסר], ורבנן שרו [וחכמים מתירים], והלכתא [והלכה] כר' אליעזר. מר זוטרא מתני הכי [היה שונה כן] את דברי אמימר: בדירוקא כרסה [בשכריסה ירוקה] כולי עלמא לא פליגי דאסיר [הכל אינם חלוקים שאסור], כי פליגי [כאשר נחלקו] הרי זה בדירוקא כרסה [בשכריסה לבנה]. ר' אליעזר אסר [אוסר], ורבנן שרו [וחכמים מתירים], והלכתא כרבנן [והלכה כחכמים שמתירים]. ושואלים: בשלמא למאן דאמר [נניח למי שאומר] בחיורא כרסה פליגי [בכריסה לבנה הם חלוקים] – היינו דקתני [זה שהוא שונה] בברייתא לעיל: "למינו" – זו היא סנונית לבנה, אלא למאן דאמר [לדעת מי שאומר] בדירוקא פליגי [בשל ירוקה כרסה הם חלוקים], מאי [מה] הלשון "זו היא סנונית לבנה"? והלוא כרסה ירוקה! ומשיבים: מה שנאמר "סנונית לבנה" הריהו לאפוקי דבתי דאוכמתי [להוציא את סנונית הבתים, שהיא שחורה לגמרי].

אמר רחבה, אמר ר' יהודה: תסיל, שהוא עוף הדומה ליונה ותור – פסול להקרבה בקטנותו משום תורין, שהם כשרים רק כשהם בוגרים, וכשר בקטנותו, משום בני יונה, שהם כשרים דווקא בקטנותם. כלומר, הוא נחשב למין של יונה. ואילו העוף הקרוי דאציפי, וכן תורין של רחבה – כשרין רק בבגרותם משום תורין, ופסולין משום בני יונה, מפני שהם מין תור. מתיב [מקשה] רב דניאל בר רב קטינא על כך ממה ששנינו במסכת פרה: כל העופות

וכשר משום בני יונה כלומר, מין יונה הוא לענין הקרבה. ואולם, בגמרא להלן ק"ב, מבואר כי לדין שילוח הקן הריהו נחשב מין אחר, ואם מצא יונה רובצת על ביצי תסיל – פטור משילוח.

פסול משום תורין וכשר משום בני יונה גם תורים וגם בני יונה כשרים להקרבה בכל אחד מקרבנות העוף. אלא שכפי המדויק מן הלשון, יונים כשרות להקרבה רק בקטנותן ("בני יונה"), ותורים – רק בבגרותם (ראה בענין זה בהרחבה לעיל כבא). ומה שנאמר כאן הוא, אפוא, שתסיל נחשב ממין היונה, ולכן ניתן להקריבו רק בקטנותו, ולא בבגרותו.

אזרח ההלכה

עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דריס כל מי שהוא בקי באותם עופות טמאים הכתובים בתורה ובשמותיהם – הרי זה אוכל כל עוף שאינו מהם, ואינו צריך בדיקה, ומי שאינו מכירם ואינו יודע שמותיהם – בודק בסימנים; עוף שידוע שהוא דורס – הריהו טמא. עוף שידוע שאינו דורס, ויש בו רק אחד מסימני הטהרה: אצבע תירה, זפק, או שקורבנו נקלף ביד – הרי זה טהור ונאכל. כדברי אמימר. ואם אינו יודע אם הוא דורס – אין לאוכלו, אף על פי שיש לו שלושה סימנים אלו, אלא אם כן יש מסורת אבות שהוא טהור. ויש אומרים שאם יש לו חרטום רחב וגם כף רגלו רחבה כשל אווז – בידוע שאינו דורס, ומותר אף בלא מסורת. והמנהג שלא לאכול שום עוף בלא מסורת (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"טו–יט. שו"ע יו"ד פב, א–ב ובהגהה).

מסורת הש"ס
ה. (הביטוי) חולין נגב, (ושם סומנו מקבילות).
ו. פרה פ"ט מ"ג. גיטין פ"ב.

גרסות

והוא דלא דריס בכתה"י ובמקורות: **והני מילי הוא דלא דריס.**

מאי איכא משום פרס ועזניה ליתנהו בישוב בחלק מכתה"י ובמקורות: **ואיבעית אימא משום דפרס ועזניה לא שכיחי בישוב.**

בחיורא כרסה... בדירוקא כרסה לפי חלק מן הראשונים עמדה הגרסה: **בחיורא... בדירוקא** ראה חידושי הר"י.

היינו דקתני זו היא סנונית לבנה בכתה"י: **היינו דקתני סנונית לבנה** וכן הגיה הבית"י, וראה רש"י.

מאי זו היא סנונית לבנה בכתה"י ועוד: **מאי סנונית לבנה** ובחלק מכתה"י: **הא סנונית לבנה קאמר.**

דאציפי בכתה"י: **דיצופי** ובחלק מכתה"י: **דיצופי.**

העולם

עוף המסרט
אם אכן מדובר בסנונית הרפתות, יש לדבר הסבר בכך שהסנונית שוהה רוב ימיה באוויר, ולא על פני הקרקע. היא אינה מקוה, אפוא, את ציפורניה הדקות מאוד, והן נשארות תמיד חדות ומסרטות.
חיורא כרסה
ירוקה כרסה
דבתי דאוכמתי
ראה נספח תמונות עמ' 15.

פוסלין מי חטאת — אם שמו מהן, מפני שאין מוציין אלא מגביהן פיהן לאתר שקולטות את המים, והמים נופלים מפיהם, והרי הן כמי שנעשת בהם מלאכה, דקיימא לן כמסכת גיטין (נג,א) שהמלאכה פוסלת. חוץ מן היונה מפני שמוצצת — ונאלו הנותרים לא נעשה מלאכה. ואם איתא — דתסיל מין יונה הוא. תסיל מוצץ ומקיא

— ואפילו הכי מין יונה הוא, דהא מוצץ, ושאר עופות אין מוציין, אלא שואצין במרטוס התחמוץ. וכיון דתסיל מקיא — פוסל מפני הקיאה המערבת, והוא ליה כרוק צלמא. אי נמי, משום מלאכה. כופשני — תורין צלשון ארמי. צוצייני — על שם מקומן. אזור יון — וכל אלו מין אזור הן, אלא שיש להן שם לוי. אלמא שם לוי פסולו והאי מקשה סבר ד"צוצייני" שם לוי הוא, ולא על שם מקומן. כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה — כגון אזור, ובאפה מורה והקפידה, כגון אזור שהזכירנו מורה נכמה מקומות, ולא נשמע לנו מקרא לכתוב אזור נשם לוי — שמע מינה קפידא הוא. כופשני — לשון של תורין. הגי כרזי — מגזין. דבי חלפי — *אורטאו"ש. דבי כרבא — כרוב. ומלקינן עלייהו משום שרץ העוף — דלאו ספק נינהו, אלא ודאי טמאין. צרדא — נדלדא. בר מיניה — מנלעדין, כלומר, סור בעליו. מוצא ומוגא הרנוגא וסוגא כוחילנא מושלמי.

תוספות

כרזי דבי חלפי — פירש בקונטרס, דאיירי בחגבים. ולא משמע כן,

דכולה שמעתין בעופות איירי. ועוד, אי בחגבים טמאים איירי — פשיטא דלקי עלייהו משום שרץ העוף? אלא בעופות קטנים מאד איירי, ושרוצין על הארץ. וקמשמע לן דמטעם שרץ העוף אסירי, דלא מיקרו עוף, ולא משום דמחטרי סימן טהרה.

מאי ספקייהו עופות טהורין קורקבנן נקלף וטמאין אין קורקבנן נקלף והני קורקבנן נקלף בסכינא — פירש בקונטרס: ושאר שלש הסימנים מבוררים בהן, ומספקא לן אי קילוף הוא — הרי יש לו ארבעה סימני טהרה ויצאו מספק כל עופות הטמאין. ואי לאו קילוף הוא — אין כאן אלא שלשה, ובספק שאר עופות טמאין הן שיש להן שלשה סימנים. ויש לדקדק מתוך כך בשלשה סימנים של טהרה של תשעה עשר עופות היינו: אצבע יתירה, וזפק, ואינו דורס. ואי אפשר לומר בענין אחר, דאי אמרינן קורקבנו נקלף הוא בתשעה עשר עופות, והכא כגון דאיכא להנך ספקות שני סימני טהרה והאי דנקלף בסכין. והשתא, אם אחד מאותן שני סימנים היינו הויה דליתיה אלא או בפרס או בעזניה, אפילו לא יחשב קילוף — ליכא למיחש למיד, דפרס ועזניה אין להם אלא סימן אחד, ואלו יש להם שנים, ותשעה עשר עופות ועורב אין להם סימן חדש. ואם אותן שני סימנים הן מהנך דהדרי בכלהו, אם כן כשיחשוב קילוף נמי — דילמא

מתשעה עשר עופות נינהו. ולא מסתברא לומר דידועים היו שאינם מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין בעורב, הלכך אם הקילוף קילוף — יצאו מדי עורב, ואי לאו — יש לספק בעורב. אי נמי, סימן אחד יש להם עם זה הקילוף, וידועים היו שאין מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס ועזניה. והא דאמרינן בפרס ועזניה לא שכחי ביישוב — היינו אותם הידועים והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין לפי שדומין להם. וכל זה דוחק. וגם אין לפרש שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי קרקבנו נקלף — שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה, ואם אין קרקבנו נקלף — אז ליכא לספקי אלא או בפרס או בעזניה, ושרו משום דלא שכחי ביישוב. דאין הלשון משמע כן, מדקאמר: עופות טהורים קורקבנן נקלף, משמע

פוסלין מי חטאת (מים שנותנים לתוכם אפר פרה אדומה) כששתו מהם, מפני שלאחר שהם שותים — מקצת מן המים שבפיהם (שנפסלו) — נופלים בחזרה לכלי. ודבר זה הוא בכל העופות חוץ מן היונה, מפני שמוצצת את המים, ואין המים חוזרים מפיה לכלי. ואם איתא [אכ"ב]

פוסלין במי חטאת, חוץ מן היונה, מפני שמוצצת; ואם איתא, ליתני: חוץ מיונה ותסיל! **אמר רבי זירא: זה מוצץ ומקיא, וזה מוצץ ואינו מקיא.** **אמר רב יהודה: הני פופשני צוצייני — פשרים לגבי מזבח, והן הן תורין של רחבה. מיתבי: "אזור" — ולא אזור יון, ולא אזור כוחלי, ולא אזור רומי, ולא מדבר, ולא כל אזור שיש לו שם לוי, ואמר אביי: כל שיש לו שם לוי, ופיהו עוף, יש לו שם לוי — פסול, והני לא נשתנו שמן קודם מתן תורה. רבא אמר: הני פופשני צוצייני, באתרייהו סתמא קרי להו. אמר רב יהודה: הני פרזי דבי חילפי — שרו, ודבי פרזי — אסירי. אמר רבינא: ומלקינן עלייהו משום שרץ העוף. ואמר רב יהודה: צרדא — שרי, ברדא — אסיר, וסימנין: בר מיניה. מרדא — ספקא. אמר רב אסי, שמונה ספיקות הן: חובא, חוגא, סוגא והרנוגא, תושלמי, ומרדא, כוחילנא, ובר נפחא. מאי ספיקייהו? עופות טהורים קורקבנן נקלף,**

הצוציינים — לא נשתנו שמן, ולא היו מכוונים "תורים צוציינים" קודם מתן תורה, אלא תורים סתם, ולכן, למרות שעכשיו יש להם שם לוי — כשרים הם. רבא אמר תירין אחר: הני כופשני צוצייני [אלה התורים הצוציינים]. באתרייהו סתמא קרי להו [במקומם, תורים סתם קוראים להם]. ובענין דומה אמר רב יהודה: הני כרזי דבי חילפי שרו [אותם מיני חגבים שמצויים בין שיחי הבר מותרים], שממיני החגבים הטהורים הם, ודבי כרזי אסירי [ושבין הכרובים אסורים]. אמר רבינא: ומלקינן עלייהו [ומלקים עליהם] את מי שאוכל אותם משום שרץ העוף ("וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו"). דברים יד, יט. ואמר רב יהודה: העוף הקרוי צרדא — שרי [מותן]. והקרוי ברדא — אסיר [מסו]. וסימנין כדי לזכור את האסור: הביטוי "בר מיניה" [הוא מונח] שמשמעו אסור, שיש לו דמיון למלה "ברדא". העוף הקרוי מרדא — ספקא [פסו] אם הוא כשר או לא. אמר רב אסי, שמונה עופות ספיקות הן: חובא, חוגא, סוגא והרנוגא, תושלמי, ומרדא, כוחילנא, ובר נפחא. ומסבירים: מאי ספיקייהו [מה ספיקים]? עופות טהורים קורקבנן (העור הפנימי של הקורקבן) נקלף, כפי ששינוי במשתנתו,

מתשעה עשר עופות נינהו. ולא מסתברא לומר דידועים היו שאינם מתשעה עשר עופות, אלא שהיו מסופקין בעורב, הלכך אם הקילוף קילוף — יצאו מדי עורב, ואי לאו — יש לספק בעורב. אי נמי, סימן אחד יש להם עם זה הקילוף, וידועים היו שאין מין עורב, אלא שהיו מסופקין בפרס ועזניה. והא דאמרינן בפרס ועזניה לא שכחי ביישוב — היינו אותם הידועים והמבוררים, ובאלו היו מסתפקין לפי שדומין להם. וכל זה דוחק. וגם אין לפרש שהיה להם סימן אחד עם זה, והיו מסתפקין, דאי קרקבנו נקלף — שמא עורב הוא שיש לו שני סימני טהרה, ואם אין קרקבנו נקלף — אז ליכא לספקי אלא או בפרס או בעזניה, ושרו משום דלא שכחי ביישוב. דאין הלשון משמע כן, מדקאמר: עופות טהורים קורקבנן נקלף, משמע

מסורת הש"ס

- (סוגיה דומה) סוכה יג,א (עיי"ש).
- נגעים פי"ד מ"ו. פרה פי"א מ"ו. סוכה יג,א. מכילתא שמות יב, כב. תוי"כ ויקרא יד, ד. ספרי במדבר יט, ו. ספרי וספרי זוטא במדבר יט, יח. ילקוי"ש תורה רו. שם תקנט. שם תשסא. שם תשסג.
- חולין טד,ב.

גרסות

כופשני צוצייני בכתיי"מ: **כפשני דצוצייני** ובחלק מכתה"י: **כופשני דצוצייני**.

אזור יון בכתיי"מ ועוד: **אזוביון. כוחלי...רומי... מדברי** בכתיי"מ ועוד ובחלק מן המקבילות: **כוחלי... רומית... מדברית**.

והקפידה תורה עליו בחלק מכתה"י: **ובאתה תורה והקפידה עליו**.

יש לו שם לוי פסול בכתיי"מ ועוד: **יש לו שם לוי** ובחלק מכתה"י: **פסול** ויש: **יש לו שם לוי ופסול**.

הני כופשני צוצייני באתרייהו סתמא קרי להו בכתיי"מ ועוד: **באתרייהו כופשני סתמא קרי להו**.

כרזי בכתיי"מ: **כראזול** ויש בכתיי"מ: **כרזי** ויש: **כדורי** ובערוך: **כראזי**.

אמר רבינא ומלקינן עלייהו יש בכתיי"מ: במערבא מנגדין עלייהו. צרדא בערוך: **צראדא**.

ברדא בערוך: **בר אדא**.

חובא בכתיי"מ ועוד: **חוכא**.

חוגא בכתיי"מ ועוד: **הוגא**.

והרנוגא בחלק מכתה"י: **חרנוגא**.

תושלמי בכתיי"מ ועוד ובערוך: **תולשמי**.

העולם

יונה מוצצת (ותסיל)
ראה נספח תמונות עמי 16.
היונה (columba) היא סוג ציפור ממשפחת היוניים, המינים הנפוצים בארץ ישראל הם יונת הבית, יונת הסלעים ויונת הענק. השתייה אצל רוב העופות נעשית על ידי מילוי הפה במים והרמת הראש, כאשר בתוך כך נשפך חלק מן הצודים, וזו הסיבה לפסילתם למי חטאת. היונה שותה בדרך של טבילת המקור במים עד לחתריים, ואז יונקת (מוצצת) בלגימה אחת את הכמות הדרושה לה, כך שלא נשפכים מים חזרה החוצה. ישנו מין אחד של יונים (manumea), שאיננו שותה בדרך זו, שיתכן והוא התסיל, אף שאיננו נפוץ בארץ, ואולי גודל כאן כחית מחמד.

כופשני צוצייני
יש הסבורים שמדובר במין תור שניכר בציצית נוצות על ראשו. אחרים סבורים שהמונח 'צוצייני' מורה על עוף שמאופיין בקול ציוצו, ואולי הכוונה לתור צוחק (Streptopelia risoria), מין מבוית שמקורו שמו בקולו המיוחד.

שמונה ספיקות
ישנן מספר הצעות לזיהויים של שמונה הספיקות, ראה בנספח זיהוי של אחד החוקרים, שאף בדק את קורקביהם ומצא שהם נקלפים בסכין.

***אורטאו"ש** (צ"ל: אורטיא"ש) מן הצרפתית orties — סרפדים.

דבי חלפי וכו' ודבי כרזי בערוך פירש: שרצים הגדלים במקום הסוף והגומא. ורש"י פירש: בין הסרפדים. והמאירי פירש: בין הקוצים. ועיקר הדבר אחד הוא, שהם גדלים מחוץ למקום המיושב. והוא לעומת "דבי כרזי", שלפי רש"י עניינו — המצויים בכרוב. אבל להלן סגא, פירש "בי כרבא" — מקום החרישה. וכן סבור בעל העיטור בענייננו. וגרסת הערוך היא "דבי כורי", כלומר בתלי עפר.

אורה ההלכה

פוסלין במי חטאת מי חטאת (אפר פרה אדומה) ששתה מהן בהמה או חיה — פסולים, וכן כל העופות ששתו מהם פוסלים. חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין ירר יוצא מפיה ומתערב במים. כמשנה. (רמב"ם ספר טהרה הלכות פרה אדומה פ"ט ה"ב).

ולא אזור יון וכו' כל אזור שיש לו שם לוי פסול להוות ממנו מי נדה על טמא מת. והאזור שקורין אותו אזור בלבד — הוא הכשר, והוא האזור שאוכלים אותו בעלי בתים. אבל זה המכונה אזור יון, ואזור כחלית, ואזור מדברי — פסולים. כמשנה. (רמב"ם שם פ"א ה"ה).

קורקבנן נקלף וכו' עוף שהעור הפנימי של קורקבנו נקלף ביד, או שהיה העור חזק ומדובק, והניחו בשמש ונתרפה ונקלף ביד — הרי זה אחד משלושת סימני טהרת העוף. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם ספר טהרה הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ח. ש"ע י"ד פב, ב).

והני קורקבנן נקלף בסכינא – ושאר שלשת הסימנין מזכירים זהו, ומספקא לן, אי קילוף הוא – הרי יש להן ארבעה סימנין, וילאו מספק כל עופות טמאין. ואי לאו קילוף הוא – אין כלל אלא שלשה, ונספק שאר עופות טמאין שיש להם שלשה סימנין. אלמא, עוף טהור נמי זימנין דקשה לקלפוי עמוני ולא עמונית – הלכה רווחת בישראל, דכמיז (דברים כג): "על דבר אשר לא קדמו אתכם", ואין דרכה של אשה לקדם. חזויה דדרסה ואכלה – ראה חכמים שדורסת ואוכלת. והיינו גירוסא דלמריין לקמן בפרק "כל הבשר" (חולין קטג, ב): אסר לן גירוסא, שרא לן לישא דכוורא שטעמו כטעמו. וממוך שאין לנו בקיאין בהם, נראה לי דעוף הצא לפנינו יש לומר שמה ירוס, דהא הך תרגומא דלגמא היו מחויקין בטורה ולאחר זמן ראה שדורסת. ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטורה, ושלל מסרו לנו – יש לחוש. ובמסורת יש לנו לסמוך, כדלמך לקמן (חולין סג, ב) שעוף טהור נאכל במסורת. שבור אנדרפטא – שם העוף. פירוז רשיעא – שם אדם שהיה מוחק רשע בעיניהם. מרדו זגיד ואכיל – שם עוף אחד. וכן כולם שם עופות הן. פרואה אמגושא – שם מכשף, והוא עשה לשכת צית הפרוה, במסכת יומא (לה, א).

וּטְמָאִין – אין קורקבנן נקלף, והני – קורקבנן נקלף, אבל לא ביד, אלא בסכינא [בסכין]. ושואלים: ומדוע אינו כשר? והא היה בר אוזא דהוה בי [והרי אותו ברוח שהיה בביתו של] מר שמואל, דלא הוה קא מקלף קורקבניה [שלא היה מקלף קורקבנן], ואותביה בשימשא [והניח אותו בשמש]. וכיון דרפי איקליף [וכיון שהתרפה קצת נקלף] ומשיבים: התם [שם] כי רפי איקליף בידא [כאשר התרפה נקלף ביד], הכא [כאן] בשמונה ספקות אלה, אף על גב דרפי לא מקליף אלא בסכינא [אף על פי שמתרפה אינו נקלף אלא בסכין]. אמר אביי: תרגולא דאגמא [תרגול האגם, היציאה] חד משמונה ספקות הוא, והיינו [והוא] העוף הקרוי מרדו (מרדא). ובענין זה אמר רב פפא: תרגולא דאגמא אסירא [תרגול האגם אסור], אבל תרגולא דאגמא שריא [תרגול האגם מותר], וסימנין לזכור איזה מהם מותר ואיזה אסור, מה שדרשו חכמים בכתוב "לא יבוא עמוני בקהל ה'" (דברים כג, ד) – עמוני ולא עמונית, שהזכר אסור והנקבה מותרת. דרש מרימר בציבור: תרגולא דאגמא אסירא [תרגול האגם אסור] היא אסורה, שהרי חזויה דדרסה ואכלה [ראו אותה חכמים שהיא דורסת ואוכלת], והיינו [וחו] העוף הנקרא גירוסא, שידוע היה שהוא אסור (להלן קטג, ב). אמר רב: העוף המכונה שבור אנדרפטא – שרי [מותר], והמכונה פירוז אנדרפטא – אסור, וסימנין לזכור איזה מהם אסור – פירוז רשיעא [הרשע], שהיה רשע ידוע בשם זה. אמר רב הונא: העוף הנקרא בוניא – שרי [מותר], הקרוי פרוא – אסור [אסור], וסימנין לזכור איזה מהם אסור – פרואה אמגושא [המכשף] הידוע. אמר רב פפא: העוף הקרוי "מרדו זגיד ואכיל" [מרדו המטב ואוכל] – שרי [מותר], זה שנקרא "מרדו זגיד ואכיל" [המשתחוה ואוכל] – אסור, וסימנין – "לא תשתחוה לאל אחר" (שמות לד, יח), שהמשתחוה אסור. אמר שמואל: הצפור הנקראת שתיא חמרא [שתיינית יין] – אסירא [אסור], וסימנין – מה ששנינו שכהנים שתויי יין פסולין לעבודה. ואמר שמואל: הצפור הנקראת מזגא חמרא [מחגת היין] – אסירא [אסור].

תוספות

דאי קרקבנו נקלף – טהור, הא לאו הכי – אסור. לכך נראה כפירוש הקונטרס. ויש להתיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו. פירוז ועזניה אין להם אלא סימן אחד, ועורב ושאר עופות אין קורקבנו נקלף. וגם (רבי חיים) [רבינו חננאל] פירש גבי עוף הבא בסימן אחד טהור: קבלה בידינו מאבותינו שזה הסימן קורקבנו נקלף. משמע שרוצה לומר דהוא דלא משכחת אלא או בפרס או בעזניה – זהו קורקבנו נקלף. אף על פי שפירש רבינו חננאל לעיל גבי תלתא חדרי בכולהו עשרים מהם שלשה שלשה, עורב יש לו שנים ופרס ועזניה יש להן אחד נשר אין לו כלל – כגון שיש באלו עשרים זפק וקרקבנו נקלף ואצבע יתירה, אבל דורסין ואוכלין. והעורב יש לו שנים מאלו שלשה הנזכרים למעלה. ופרס ועזניה, אחד מהם יש לו אחד מאלו השלשה והאחר אינו מאלו השלשה כלל, לא זפק ולא אצבע יתירה ולא קרקבנו נקלף, אבל אינו דורס. והוה אמינא נלמוד מזה לעוף הבא בסימן

האחד שהוא טמא, לפיכך כתיב נשר, עד כאן לשונו. כל זה לא כתב אלא לסימן בעלמא, ולא היה סבור שכך הוא האמת, אלא כמו שפירש שקרקבנו נקלף היינו ההוא דלא הדר בכולהו. ולפי מה שפירשתי, שיש להתיר כל עוף שקרקבנו נקלף וסימן אחד עמו, אם כן אותו עוף שקרוין קוויניא בלעז – עוף טהור הוא, שהרי קרקבנו נקלף ויש לו אצבע יתירה, אבל אין לו זפק. וזה תימה: דמסתברא שהוא כוס או ינשוף, שהרי יש לו לסתות כאדם, ואמרינן בפרק "המפלת" (נדה כג, א) דקריא וקיפופא יש להם לסתות כאדם; והיה נראה מתוך כך לומר דזפק הוא סימן הרביעי, דלא משתכח אלא או בפרס או בעזניה. ואותו עוף שקרוין קוויין דדומה לכוס וינשוף שהן מתשעה עשר עופות – שמא אינו דורס, ויש לו עמה שלשה סימני טהרה. ולפי זה, אין סברא לומר דאותו עוף שאנו קרויין קורבי"ל בלעז שיהא זה עורב, דהא יש לו זפק ואצבע יתירה, ונמצא דמשכחת להו כולוהו סימני טהרה בשאר עופות ועורב בלא פרס ועזניה, אלא עוף טהור יהיה. ומיהו יש לישב ההיא דנדה, דהכי קאמר: ואף רבי מאיר לא אמר אלא בקריא וקיפופא – כלומר, או כינצא בהם אף בשאר עוף שאינו קריא וקיפופא. ואפשר דאותו קוויין טהור הוא, או שמא מין עורב הוא אם יתברר לנו שהוא דורס. ואותו קורבי"ל לא יהיה מין עורב. ומיהו, לעיל פירשתי דעורב אינו דורס. והמדקדק יכול להבין אותו, ותן לחכם ויחכם עוד.

תרגולא דאגמא שריא תרגולא דאגמא אסירא – אין לפרש שהנקבה מותרת והזכר אסור, דכל היוצא מן הטהור – טהור. אלא שני מינים הם הקרואים כך, ובין בזה ובין בזה הזכר והנקבה שוין.

חזויה רבנן דדרסה ואכלה – מתחלה היו סבורים דלא דרסה ואכלה. ובהאי סימנא לחודיה היו אוכלים אותו, דלא חיישינן לפרס ועזניה, דלא שכיחי בישוב. או קים ליה בגויה דלאו ממין פרס ועזניה הוא.

עיונים

והני קורקבנן נקלף בסכינא וכו' – והספק הוא האם נחשב הדבר לסימן טהרה או לא. ומדובר באופן שקיימים בהם כל שלושת הסימנים האחרים: שאינם דורסים, שיש להם אצבע יתירה ויש להם זפק (רש"י). ובתוס' הוכיחו מכאן שלושת הסימנים שיש בתשעה עשר מן העופות הטמאים (ראה לעיל סא, ב ולגרסתנו – עשרים) הם בהכרח שלושת הסימנים הללו. שאם לא כן – לא היה מקום לחשוש שמא מדובר באחד מן העופות הטמאים. אבל ראשונים אחרים סבורים אחרת. שלדעת בעל הלכות גדולות יש באותם שמונה ספקות רק הסימן עליו מדובר – שקורקבנן נקלף. וכן סבור ר"ח, שזהו הסימן הרביעי, שקיים רק בפרס או בעזניה, ואלו אינם מצויים בישוב שנחשוש להם (ראה לעיל סא, ב, א). ולשיטת רבינו תם היו בהם שני הסימנים האחרים שהם אצבע יתירה וזפק, ואילו היה קורקבנן נקלף – בידוע שאינו דורס וטהור (רמב"ן, עיין בדבריו באריכות). **תרגולא דאגמא וכו' תרגולא דאגמא** רש"י פירש כי מדובר בזכר ונקבה של אותו מין (כך הביאו ראשונים בשמו). אבל רבינו תם ועוד חלקו על כך בתוקף, שהרי כלל הוא שהיוצא מן הטהור – טהור (משנה בברכות ה, ב). וכתבו כי שני מינים הם, אחד המכונה תרגול הבר, ואחד תרגולת הבר (תוס', ראב"ן ועוד). **תרגולא דאגמא אסירא חזויה דדרסה** ומדובר באופן שהיה לה רק סימן זה, שהיתה מוחזקת שאינה דורסת, והיתה מצויה במקום שאין לחשוש שמדובר בפרס או

עזניה שיש להם סימן טהרה אחד (ראה לעיל עמוד א). ומשאר שהיא דורסת – נעשית כנשר, שאין לו כלל סימני טהרה (תוס'). והסברים נוספים ניתנו לדבר, לפי ההבנות השונות בסוגיות אלו (ראה רשב"א).

ורש"י כתב כי מכאן יש ללמוד, שהואיל ואין אנו בקיאים בעופות הטמאים, הרי גם אם אנו מוצאים עוף שיש לו סימני טהרה, אם אין לנו ביחס אליו מסורת שהוא טהור – אין להתירו, שמא יתגלה לנו שהוא דורס. ויש ראשונים שהוסיפו, כי כל עוף שחרטומו רחב כשל אוזו, או שכף רגלו כשל אוזו – אין מקום לספק בענין זה, שהרי בוודאי אינו דורס (ר"ח בשם חכמי פרוכאנס).

פירוז רשיעא בספר הערוך כתב כי הכוונה היא ש"פירוז" עניינו רשע, לפי לשון הכתוב "נקבת ראש פרוז" (חבקוק יג, ד). אבל רש"י פירש כי מדובר בשם אדם רשע. ואכן ידוע מלך פרסי רשע בשם זה. ולעומתו ידוע יותר ממלך פרסי אחד בשם שבור, שהתנהגותו מצויינת לשבח בדברי חכמים (ראה לדוגמה מ"ק כו, א, ב"מ ע"ב).

פרואה אמגושא רש"י פירש כי הכוונה לשם של מכשף ידוע, שלפי הגמרא במסכת יומא (לה, א) לשכת הפרוה שבמדקש קרייה על שמו, משום שבנאה (רש"י שם), או משום שחפר מחילה תחת קרקע המקדש כדי לראות את עבודת הכהן הגדול ומצאוהו, וקראו לשכה על שמו (תוס' בשם הערוך).

מסורת הש"ס
ד. נדה כג.
ה. (הלימוד) יבמות טז, א.
ע, ב. עז, א, עח, ב. כתובות ז, ב. קדושין ז, ב. עה, א. נדה נב, ירושלמי יבמות פ"ח הי"ג. ספרי דברים כג, ד. רוי"ר פ"ב ד"ה ט [ז]. שם פ"ז א. שם י. שם פ"ח א. פסדרי"כ פ"ז א. פסי"ר פמ"ב. שם הוספה א פ"ב. מדרש שמואל פכ"ב א. מדרש תהלים פ"ט יא. ילק"ש תורה תתקל. ילק"ש נ"ך כז. שם תר. שם תרא. שם תרו. שם תתרו.
ו. יומא לה, א.
ז. עיין תענית יז, ב. טהדרין כב, ב. תוי"כ ויקרא י, ט.

גדרות

חזויה דדרסה ואכלה והיינו גירוסא בכת"י ועוד: חזויה רבנן דדרסה אמרי היינו גירוסא וראה רש"י.
אנדרפטא בכמה כתי"י: אנדרפטא.
פירוז... פירוז רשיעא בעיטור: פרויז... פרויז רשיעא.
בוניא שרי פרווא אסיר יש בדפו"י ומקורות: **בוניא פרווא אסיר** ובכתי"י: **ניניא פרווא אסיר** ובערוך וכן יש בכתי"י: **כנניא פרווא אסיר**.
סגיד ואכיל אסיר בכתי"י: **מרדו סגיד ואכיל אסור**.

העולם

תרגולא דאגמא **ותרנגולא דאגמא** לפי בעלי התוספות מדובר בשני מינים שונים, שזיהו אותם בשם: תרגולא דאגמא – אוי"ר-האין (Auerhahn), והוא שכווי היער (Tetrao uragallus), ותרנגולתא דאגמא – בורקאין או בודי"ק-האין (birkhuhn) והוא שכווי שחור (Tetrao tetrix). לפי הסבר זה המין בעל הסימנים הזכרית (hahn) הוא התרגולא ואסור, והמין בסיומת הנקבית (huhn) הוא התרגולתא, ומותר. לפי החלוקה המדעית בימינו שני סוגי עופות אלו הם מתת משפחת השכויים (Tetraoninae), אלה עופות הקטנים במקצת מן התרגול, והם דומים במידה רבה לפסיוניים (Phasianinae) עליהם נמנה התרגול, אף שאינם שייכים לתת-משפחה זו.

פירוז רשיעא

הכוונה אולי למלך פרסי בשם זה ששלט בסוף תקופת התלמוד (בשנים 484 – 459 לסח"ט), הוא היה קנאי לדת הזורואסטריית, ומסופר על מעשים אכזריים שלו כלפי בעלי דתות אחרות, וביניהם הריגת מחצית מיהודי איספאהן והעברת חלק מילדיהם לפולחן האש.

